

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада Уманського національного університету садівництва Міністерства освіти і науки України, м. Умань, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 10 Природничі науки на підставі прилюдного захисту дисертації «Конструктивно-географічні основи моніторингу трансформованих комунікаційно-стрічкових ландшафтів Черкаської області» за спеціальністю 103 Науки про Землю.

«23» лютого 2024 року.

Огілько Станіслав Павлович, 1996 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2018 році Уманський національний університет садівництва за спеціальністю «Екологія».

Працює на посаді викладача-стажиста кафедри екології та безпеки життєдіяльності Уманського національного університету садівництва з 11.09.2023 р. по теперішній час.

Дисертацію виконано в Уманському національному університеті садівництва Міністерства освіти і науки України, м. Умань.

Науковий керівник – Василенко Ольга Володимирівна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, Уманський національний університет садівництва, завідувач кафедри екології та безпеки життєдіяльності.

Здобувач має 10 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, 3 статті у наукових фахових виданнях України:

1. Ogilko S. P. Monitoring of the radiation background of the city of Uman: after 10 years. *Man and Environment. Issues of Neoecology*. 2023. № 39. P. 77–86. <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2023-39-07>

2. Ogilko S. P. Zoning of highways of the Cherkasy region according to the degree of formation of ecosystem relations. *Man and Environment. Issues of Neoecology*. 2023. № 40. P. 33–41. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2023-40-03>

3. Огілько С. П. Сучасні пріоритети моніторингового дослідження придорожніх екосистем (на прикладі автошляхів Черкаської області). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Екологія»*. 2023. Вип. 29. С. 26–36. DOI: [10.26565/1992-4259-2023-29-03](https://doi.org/10.26565/1992-4259-2023-29-03)

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Крайнюков О. М., доктор географічних наук, професор, Харківський національний університет імені Василя Каразіна, професор кафедри екологічної безпеки та екологічної освіти.

Незважаючи на загальну позитивну оцінку роботи, у опонента виникла низка питань:

1. У тексті дисертації не наведено жодного пояснення відповідно до того, що є «трансформованими комунікаційно-стрічковими ландшафтами».

2. Оскільки мета роботи «за допомогою традиційних моніторингових методів дослідити сучасну екосистемну динаміку придорожніх ландшафтів» (С. 19), то постає питання – чи можливо вважати проведення дослідження саме «моніторингом», тому що його головна відмінність полягає у періодичності спостережень за різними характеристиками компонентів довкілля. Спостереження, представлені у роботі, є одноразовими по кожному полігону і скоріш за все – це визначення екологічного стану того чи іншого полігону.

3. Більш детально хотілося би дізнатися, яким чином застосовувались ці три методи – «метод ствопчикових та пелюсткових діаграм, а також метод якісного фону» (С. 5 та С. 218), за допомогою яких визначалась завершеність формування екосистемних відносин.

4. Термін «ступінь завершеності формування придорожніх екосистем», на думку опонента, потребує детального пояснення, тому що наведене пояснення не ґрунтовне – «виходячи з переліку головних груп факторів, головним показником районування буде ступінь завершеності формування придорожніх екосистем» (С. 212).

5. Зважаючи на доволі великий відсоток суб'єктивності в оцінці та визначенні «ступеня завершеності формування придорожніх екосистем», чи можливо його використовувати та пропонувати для моніторингових досліджень інфраекосистем?

6. Потребує пояснення наступне твердження – «дослідження радіаційного фону, прийнятого за основний показник» (С. 208). Чому автор вважає саме радіаційний фон основним показником у межах міста Умань?

Конякін С. М., кандидат географічних наук, ДУ «Інститут еволюційної екології НАН України», науковий співробітник відділу фітоєкології.

Оцінка позитивна, є зауваження:

Високо оцінюючи опоновану дисертаційну роботу, потрібно звернути увагу і на окремі дискусійні положення та недоліки:

1. У методах досліджень даної роботи зазначено, що дисертантом проведені геоботанічні описи рудеральних ценозів (С. 20), проте відомості про них відсутні в четвертому розділі дисертації.

2. У розділі 2 пункту 2.3 – «Характеристика умов та об'єктів дослідження» (С. 77-90) – здобувачу потрібно було процитувати не звіт Департаменту екології та природних ресурсів Черкаської облдержадміністрації, а зробити посилання саме на наукові праці розробника екомережі Черкаської області, кандидата географічних наук Конякіна С.М. (дисертаційна робота на тему: «Регіональна екомережа Черкаської області: географічні засади формування і розвитку», 2015 р.), на основі яких сформовано даний звіт.

3. У розділі 4.1 «Особливості методики моніторингових досліджень інфраекосистем у межах Черкаської області» на рисунках 4.1 (С. 121), 4.4 (С. 126), 4.5 (С. 134) та 4.34 (С. 205) відсутній масштаб.

4. Дисертантом С.П. Огільком невірно вживаються деякі терміни, наприклад: «екологічний коридор», замість «екокоридор», «екологічна мережа», замість «екомережа» тощо.

5. В тексті дисертації відсутнє посилання на таблицю 4.1. (С. 131-132).

6. У таблиці 4.1 неправильно названий підпункт «Рослини за кількістю повторюваностей». Натомість за науковою термінологією необхідно вживати: «Рослини за чисельністю трапляння». У майбутніх дослідженнях інфраекосистем дисертанту С.П. Огільку необхідно використовувати наступні поняття: «видове трапляння» (*species frequency*) як показник рівномірності розподілу рослинних особин на площі, екологічно доступній для того чи іншого виду; «видова постійність» (*species occurrence*) як «участь виду» – ступінь кількісного значення в житті угруповання, виражена через відносну чисельність його у просторовій вибірці (Reimers, 1990).

7. Наукові назви рослин і тварин потрібно подавати курсивом, а авторів звичайним шрифтом (С. 132, 134-136, 138-140, 142-144, 146-147, 149, 152-153, 155, 157, 159-166, 168, 170-171, 173-180, 182-184, 187-191, 193-194, 196-197, 199).

8. Помилково зазначені українські назви рослин у четвертому розділі, а саме: осот (С. 133, 144, 159, 161, 163) → осот польовий; мильнянка (С. 132) → мильнянка звичайна; гірчак пташиний (С. 136) → спориш звичайний; пустирник звичайний (С. 136) → собача кропива звичайна; вівсяниця лучна (С. 140) → костриця лучна; пастернак дикий (С. 144) → пастернак звичайний; різак верховий (С. 144, 149, 151, 161) → різак звичайний; бугела (С. 163) → бугила городня; вівсяниця однорічна (С.147) → лисичник мишохвостий тощо. Українські назви рослин слід подавати за Ю.Кобівим, 2004.

9. У дисертації невірно вказано рід і вид окремого таксону (*Cotinus coggygia* Scop.) на сторінці 166, оскільки скумпія звичайна, райдерево відноситься до роду *Cotinus* Mill. (*Cotinus coggygia* Scop.), а сумах – до роду *Rhus* L. (*Rhus typhina* L. – сумах оцтовий).

10. Деякі види рослин віднесено у підвиди, наприклад: *Potentilla obscura* Willd. (С. 132, 197) → *Potentilla recta* subsp. *obscura* (Willd.) Arcang.; *Hordeum leporinum* Link (С. 147) → *Hordeum murinum* subsp. *leporinum* (Link) Arcang. Окремі види переведено у синоніми, наприклад: *Polygonum convolvulus* L. (С. 175, 178) → *Fallopia convolvulus* (L.) A.Löve. Дисертанту варто було б перевіряти латинські назви рослин за міжнародною базою POWO (Plants of the World Online). Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. <http://www.plantsoftheworldonline.org>.

11. На сторінці 143 дисертантом зазначено: «виявлені сліди випасу домашніх тварин». Бажано вказати, яких саме.

12. Таблиці 4.5 (С. 145), 4.8 (С. 153), 4.15 (С. 171), 4.19 (С. 185) в четвертому розділі щодо вмісту хімічного складу ґрунту в досліджуваних полігонах не оформлені згідно з вимогами до дисертації.

13. По тексті дисертації трапляються граматичні та стилістичні помилки, русизми та невдалі вирази.

14. У четвертому розділі на сторінках 132, 134, 136, 140, 153, 157, 159 вказано, що *Ulmus laevis* Pall. є інвазійною рослиною. Проте, це не відповідає дійсності, адже *Ulmus laevis* займає голарктичний ареал, і є лісовим аборигенним видом. У придорожніх ландшафтах останнім часом спонтанно поширюється *Ulmus pumila* L., що займає азіатський ареал, є кенофітом азіатського походження, і відповідно до останніх досліджень українських

вчених (Протопопова, Шевера, 2019), цей вид набув статусу інвазійного. Те ж саме стосується іншого виду – *Typha angustifolia* L., де на сторінках 171, 173 він також вказується як інвазійна рослина, а насправді цей вид займає космополітичний ареал і є прибережно-водним аборигенним видом.

15. У дисертації зазначається що види *Rumex confertus* Willd. та *Arte* L. відносяться до групи галофітів (С.132, 135-136 тощо). Це не відповідає дійсності, адже вони здатні адаптуватися до підвищеного вмісту солей, та входять до складу як діагностичні види порушених фітоценозів в угрупованнях класів: *Artemisietea vulgaris*, *Stellarietea mediae*.

Мостов'як І. І., доктор сільськогосподарських наук, професор, Уманський національний університет садівництва, перший проректор.

Дисертаційна робота містить декілька дискусійних положень і викликає певні зауваження:

1. Незважаючи на докладний літературний аналіз та значну кількість опрацьованих джерел, обсяг першого розділу завеликий за розміром, напевне, через те, що методичні підходи до моніторингу автошляхів у багатьох закордонних авторів дублюються. Найскоріше, і зміст і обсяг першого розділу можна було б оптимізувати, ввівши, наприклад, табличну форму (для кращого порівняння) концепцій різних авторів.

2. В таблицях, що містять характеристики рослин кожного з полігонів дослідження, назви рослин наводяться суцільним переліком без відповідної ботанічної систематизації. Напевне, це пов'язане з дотриманням інших пріоритетів такого переліку. Хотілось би, щоб автор уточнив, які це пріоритети.

3. Корисним було б введення до таблиці кожного полігону ще однієї стрічки – «шляхи розповсюдження інвазійних рослин».

4. У висновках майже не отримав висвітлення зміст параграфу 4.4. «Моніторингові дослідження осередкових елементів інфраекосистем на прикладі міста Умань». Зокрема, не зрозуміло, чи є виміри радіаційного фону обов'язковою складовою частиною моніторингового дослідження інфраекосистем.

Кравцова І. В., кандидат географічних наук, доцент, Уманський національний університет садівництва, доцент кафедри екології та безпеки життєдіяльності.

Оцінюючи позитивно дисертацію Станіслава Павловича Огілька, варто вказати на такі дискусійні положення та зауваження:

1. Досліджуючи конструктивно-географічні основи моніторингу трансформованих комунікаційно-стрічкових ландшафтів Черкаської області, у роботі варто було б уточнити поняття: «комунікаційно-стрічкові ландшафти», «трансформовані комунікаційно-стрічкові ландшафти», показати їх місце в сучасній системі класифікації антропогенних ландшафтів.

2. Викликає дискурс використання автором у дослідженні різних термінів, які стосуються об'єкту наукового пошуку: «дорожні ландшафти», «придорожні ландшафти», «інфраекосистеми».

3. Отримані результати дослідження рослинного компоненту натурних ділянок варто було б порівняти із типами натуральної рослинності відповідно до сучасної схеми геоботанічного районування України, які були характерними

в минулому для Черкаської області. Зробити узагальнюючі висновки щодо змін видового складу рослинності в результаті побудови та функціонування трансформованих комунікаційно-стрічкових ландшафтів території дослідження.

4. Для розуміння просторової будови трансформованих комунікаційно-стрічкових ландшафтів доцільно було б розкрити питання їх вертикальної та горизонтальної будови.

5. Є зауваження до оформлення таблиць та відсутність посилань в тексті на представлену в них інформацію. У текстовій частині дисертації зустрічаються певні орфографічні, стилістичні недоречності, які не є властивими науковому дискурсу української мови.

Кисельов Ю.О., доктор географічних наук, професор, Уманський національний університет садівництва, завідувач кафедри геодезії, картографії і кадастру.

Оцінка позитивна, без зауважень.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради;

«Проти» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Огільку Станіславу Павловичу ступінь доктора філософії з галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 103 Науки про Землю.

Голова спеціалізованої
вченої ради

Юрій КИСЕЛЬОВ